

ANALIZA LUNII

Nr. 22 | MARTIE 2026

**CENTRUL PENTRU STUDIUL DEZVOLTĂRII
INTERNAȚIONALE ȘI MIGRAȚIEI**

CENTRE FOR THE STUDY OF INTERNATIONAL DEVELOPMENT AND MIGRATION

Instituții extractive, conflict și subdezvoltare socioeconomică în Republica Democratică Congo: o analiză neoinstituționalistă

Serena-Maria FRUNZEANU

1. Introducere

Republica Democratică Congo (RDC) reprezintă unul dintre cele mai relevante cazuri contemporane de subdezvoltare socioeconomică persistentă, în pofida unui potențial economic considerabil. Deși este una dintre cele mai bogate țări din lume din punct de vedere al resurselor naturale, incluzând cobaltul, cuprul, petrolul, diamantele industriale și prețioase, precum și un vast potențial hidroelectric (Ministerul Afacerilor Externe n.d), RDC continuă să înregistreze performanțe socioeconomice extrem de slabe. Țara este clasificată în categoria statelor cu venituri scăzute (World Bank n.d.b), iar, în 2023, avea un Indice al Dezvoltării Umane (IDU) de 0,522, ceea ce o plasează în categoria dezvoltării umane scăzute, pe locul 171 din 193 de țări și teritorii (UNDP 2023). Din aceste cauze, RDC este caracterizată de niveluri reduse ale capitalului uman, performanțe slabe în furnizarea bunurilor publice, o capacitate instituțională limitată și o instabilitate politică foarte accentuată (World Bank n.d.a; UNDP 2023).

În acest context, Republica Democratică Congo este frecvent prezentată în literatura de specialitate drept un exemplu emblematic de „*stat eșuat*”. Explicațiile pentru această situație sunt variate, însă numeroși autori subliniază faptul că, de-a lungul istoriei sale, RDC a fost tratată mai degrabă ca o resursă de exploatat, decât drept un stat de construit. Această logică a exploatării s-a manifestat atât în perioada colonială, cât și în etapele post-independență, influențând profund structura instituțională, relația dintre stat și societate și capacitatea autorităților de a furniza bunuri publice esențiale (Wakenge 2021, 47). Cu toate că slaba instituționalizare este o caracteristică larg răspândită a

regimurilor autoritare africane, eșecul statului în cazul RDC poate fi înțeles ca o manifestare extremă a sistemului politic, în care conflictele interne recurente și competiția pentru controlul resurselor reflectă continuitatea unor forme de guvernare bazate pe exploatare, patronaj și fragmentarea autorității statului (Englebert și Tull 2008, 120).

Literatura de specialitate evidențiază faptul că explicațiile economice sau culturale sunt insuficiente pentru a înțelege persistența subdezvoltării în state precum Republica Democratică Congo. În schimb, o parte semnificativă a cercetărilor recente din economia politică a dezvoltării subliniază rolul central al instituțiilor politice și economice, precum și modul în care acestea structurează stimulentele, distribuția puterii și accesul la resurse în societate (North 1990, 3–4; Acemoglu și Robinson 2012, 64–89). Din această perspectivă, calitatea instituțiilor devine un factor explicativ esențial pentru diferențele observate în performanțele de dezvoltare dintre state. În acest sens, perspectiva neoinstituționalistă adoptată în cadrul lucrării argumentează că persistența instituțiilor extractive, consolidate de-a lungul unei traiectorii istorice caracterizată prin dependența de cale instituțională și marcată de colonialism și conflicte armate, reprezintă un factor central în explicarea performanțelor slabe ale RDC din punct de vedere al dezvoltării (Acemoglu, Johnson și Robinson 2001, 1369–1373).

Astfel, RDC constituie un studiu de caz relevant pentru analiza relației dintre instituții extractive, conflict și subdezvoltare socioeconomică. Statul congolez se confruntă cu instituții politice slabe, caracterizate de corupție sistemică, lipsa responsabilității elitelor politice și o capacitate redusă de a furniza servicii publice de bază. Aceste deficiențe sunt amplificate de conflictele armate recurente și de fragmentarea controlului teritorial, care subminează autoritatea statului și capacitatea sa de a implementa politici publice coerente (Brydges 2013, 19–20).

Pornind de la aceste observații, lucrarea analizează în ce măsură calitatea instituțiilor politice și economice explică nivelul redus al

dezvoltării socioeconomice din Republica Democratică Congo. Analiza adoptă o perspectivă neoinstituționalistă, pornind de la ideea că persistența instituțiilor extractive constituie un factor determinant al subdezvoltării, prin mecanisme care descurajează investițiile în capitalul uman și limitează furnizarea eficientă a bunurilor publice. Pentru a examina această relație, studiul abordează două domenii centrale ale dezvoltării socioeconomice, și anume sănătatea publică și educația. În cadrul acestora, slăbiciunea instituțională este reflectată prin intermediul unor indicatori, precum: mortalitate infantilă și mortalitatea maternă ridicată, speranță de viață redusă la naștere, niveluri scăzute ale cheltuielilor publice pentru sănătate, respectiv performanțe slabe în sectorul educației, manifestate atât prin rate reduse de alfabetizare și de școlarizare, cât și prin disparități accentuate între mediul urban și mediul rural și de gen privind accesul la educație. Structura lucrării urmărește acest demers analitic, combinând cadrul teoretic neoinstituționalist cu analiza contextului istoric-instituțional și cu evaluarea empirică a celor două sectoare.

2. Cadrul teoretic neoinstituționalist

Literatura neoinstituționalistă plasează instituțiile în centrul explicațiilor privind diferențele de dezvoltare economică dintre state. Douglass North definește instituțiile drept „*regulile jocului într-o societate*”, incluzând atât constrângerile formale, precum legile și constituțiile, cât și constrângerile informale, precum normele sociale, convențiile și codurile de conduită. Conform acestuia, instituțiile structurează interacțiunile umane și modelează societățile prin intermediul stimulentei comportamentale, reducând incertitudinea și influențând în mod direct performanța economică pe termen lung (North 1990, 3–6; North 1991, 97).

În viziunea lui North, dezvoltarea nu poate fi înțeleasă exclusiv prin acumularea de capital sau progres tehnologic, ci trebuie analizată prin prisma modului în care instituțiile creează stimulente pentru

comportamentul economic. Instituțiile care protejează drepturile de proprietate, aplică contractele și limitează comportamentul arbitrar al statului tind să favorizeze investițiile și creșterea economică, în timp ce instituțiile slabe sau arbitrare generează incertitudine și descurajează activitatea productivă (North 1990, 49–53).

Un element central al acestei abordări este ideea de dependență de cale instituțională („*path dependence*”). North argumentează că instituțiile tind să persiste în timp, deoarece schimbarea lor implică costuri ridicate, iar actorii care beneficiază de aranjamentele existente au un interes puternic în menținerea status quo-ului, chiar și atunci când rezultatele economice sunt ineficiente (North 1990, 95–100). Prin urmare, schimbarea instituțională este un proces lent și gradual, însă adesea blocat de interesele actorilor care beneficiază de pe urma aranjamentelor existente. Această perspectivă oferă un cadru analitic util pentru înțelegerea persistenței subdezvoltării în statele cu instituții slabe.

Mai mult decât atât, abordarea este relevantă pentru statele postcoloniale, unde instituțiile formale introduse după independență s-au dezvoltat în paralel cu practicile informale și structurile de putere moștenite din perioada colonială. În contextul statelor postcoloniale africane, cum este și cazul Republicii Democrate Congo, dependența de cale instituțională se manifestă prin persistența unor instituții orientate către extracția resurselor naturale, control, și maximizarea puterii elitelor, în pofida schimbărilor politice formale survenite după obținerea independenței. Instituțiile create pentru a servi scopurilor coloniale au fost adesea adaptate, mai degrabă decât înlocuite, de noile elite politice, contribuind la diminuarea capacității statului și la excluderea majorității populației de la beneficiile economice (Englebert 2000, 7–36).

2.1. Instituții incluzive și extractive

Pornind de la aceste fundamente teoretice, Acemoglu și Robinson (2012) dezvoltă o distincție analitică între instituții politice și economice incluzive și instituții extractive. Conform perspectivei lor instituționale, instituțiile economice sunt rezultatul unor alegeri colective ale societății,

influențate de distribuția puterii politice între grupurile sociale. Deoarece grupurile și indivizii din cadrul unei societăți au interese economice divergente, conflictul dintre acestea determină tipul de instituții economice adoptat, iar puterea politică relativă a fiecărui grup joacă rolul decisiv în configurarea instituțiilor economice (Acemoglu și Robinson 2008, 3-7).

În acest sens, instituțiile politice incluzive sunt caracterizate prin distribuția largă a puterii politice, pluralism politic și constrângeri asupra exercitării arbitrare a autorității (Acemoglu și Robinson 2012, 94-96). Acestea tind să genereze instituții economice incluzive, care protejează drepturile de proprietate și creează stimulente pentru investiții, inovare și productivitate. Astfel, este permisă participarea cât mai multor cetățeni la activitățile economice din societate. Mai mult decât atât, piața este liberă, iar serviciile publice sunt reale și funcționale. Totodată, proprietatea privată este garantată, indivizii nefiind nevoiți să se confrunte cu exproprierea arbitrară și abuzivă de către stat, iar sistemul juridic este imparțial. Cel mai semnificativ efect al instituțiilor incluzive este posibilitatea progresului tehnologic și educația (Acemoglu și Robinson 2012, 88-91). Prin urmare, instituțiile economice incluzive facilitează o distribuție mai echitabilă a resurselor și consolidează structurile politice incluzive, reducând capacitatea elitei de a folosi puterea pentru propriul beneficiu. Acestea se susțin reciproc și contracarează mecanismele extractive, încurajând dezvoltarea economică și socială durabilă (Acemoglu și Robinson 2012, 96-97).

În contrast, instituțiile extractive concentrează puterea politică în mâinile unei elite restrânse și sunt concepute pentru a extrage resursele economice de la majoritatea populației în beneficiul acestei elite. În acest context, accesul la oportunități economice este limitat, acumularea de capital uman este descurajată, funcționarea piețelor este distorsionată, iar investițiile în bunuri publice rămân minime. Contrar instituțiilor incluzive, cele extractive nu generează o productivitate crescută și

prosperitate, ci sunt o cauză majoră pentru apariția conflictelor sociale (Acemoglu și Robinson 2012, 90–96).

Autorii susțin că instituțiile politice extractive permit elitelor să creeze și să mențină instituții economice extractive, care, la rândul lor, generează resurse financiare ce consolidează dominația politică a acelorași elite. Această relație creează o buclă de feedback negativă, în care puterea politică și avantajele economice se auto-reproduc în timp. Mai mult decât atât, chiar și în situațiile în care elitele existente sunt înlocuite, noii actori care ajung la putere într-un cadru instituțional extractiv sunt supuși acelorași constrângeri limitate și au stimulente similare pentru a menține instituțiile existente. Astfel, schimbările de la conducere nu generează neapărat transformări instituționale profunde, iar structura extractivă persistă (Acemoglu și Robinson 2012, 95–97).

2.2. Instituții, conflict și furnizarea bunurilor publice

Literatura neoinstituționalistă subliniază faptul că instituțiile extractive sunt asociate atât cu performanțe economice scăzute, cât și cu un risc crescut de conflict și instabilitate politică. Lipsa mecanismelor de responsabilizare, competiția pentru controlul resurselor și excluderea majorității populației de la beneficiile economice creează stimulente pentru violență și contestare politică (Collier 2007 *apud* O'Brien 2019).

În astfel de contexte, statul întâmpină dificultăți majore în furnizarea bunurilor publice fundamentale, precum sănătatea și educația. Elitele politice au un interes redus în investiții cu beneficii larg distribuite, preferând alocarea resurselor către rețele de patronaj sau către menținerea controlului coercitiv. Drept urmare, indicatorii de sănătate și educație tind să fie slabi, reflectând incapacitatea instituțională a statului de a susține bunăstarea populației.

Această perspectivă teoretică oferă cadrul analitic necesar pentru a înțelege modul în care instituțiile extractive din Republica Democratică Congo au contribuit la perpetuarea conflictului armat, la slăbiciunea statului și la performanțele reduse în domeniile sănătății publice și educației.

3. Contextul istoric-instituțional al Republicii Democratice Congo

Pentru a înțelege persistența instituțiilor slabe în Republica Democratică Congo, este esențială o analiză a formării istorice a statului și a traiectoriei sale instituționale. Literatura neoinstituționalistă subliniază faptul că instituțiile nu apar în vid, ci sunt rezultatul unor procese istorice specifice, marcate de raporturi de putere și interese economice (North 1990, 95-100).

3.1. Moștenirea colonială și instituțiile extractive

Literatura neoinstituționalistă subliniază rolul central al colonialismului în configurarea instituțiilor postcoloniale (Acemoglu, Johnson, și Robinson 2001, 1370-1376). În coloniile de exploatare, precum Congo-ul belgian, instituțiile au fost concepute pentru a facilita extracția resurselor și controlul forței de muncă, nu pentru a promova dezvoltarea economică locală sau furnizarea bunurilor publice. Inițial administrat ca proprietate privată a regelui Leopold al II-lea (1885-1908), iar ulterior ca și colonie belgiană începând cu 1908, Congo a fost guvernat prin constrângere, violență și un aparat administrativ orientat exclusiv către maximizarea rentelor din resurse naturale (Wakenge 2021, 45).

Acest tip de organizare instituțională corespunde modelului instituțiilor extractive descrise de Acemoglu, Johnson și Robinson (2001), care argumentează că în regiunile unde colonizarea europeană a fost asociată cu riscuri sanitare ridicate, puterile coloniale au evitat stabilirea unor instituții incluzive și s-au concentrat pe exploatarea rapidă a resurselor. Moștenirea aranjamentelor instituționale a persistat dincolo de perioada colonială, influențând structura statului post-independență (Wakenge 2021, 45).

3.2. Independența și Criza RDC (1960-1966)

Obținerea independenței în 1960 nu a fost urmată de o transformare instituțională profundă. Dimpotrivă, lipsa unor instituții politice consolidate și competiția pentru controlul resurselor au generat

rapid instabilitate și au alimentat conflictele din regiune. Criza RDC a fost marcată de tentative secesioniste în provinciile bogate în resurse, în special Katanga, susținute de actori externi interesați de protejarea investițiilor miniere (Brydges 2013, 23–24; Wakenge 2021, 45).

Asasinarea prim-ministrului Patrice Lumumba și intervențiile externe au subminat consolidarea statului și au creat un precedent periculos, și anume: accesul la resurse devenea un mijloc central de obținere și menținere a puterii politice. Această perioadă a reprezentat un moment critic în care instituțiile extractive au fost nu doar moștenite, ci și adaptate noilor realități politice, subliniind legătura dintre abundența resurselor și instabilitatea politică (Brydges 2013, 23–24; Wakenge 2021, 45).

3.3. Regimul Mobutu: patronaj, corupție și declin instituțional (1966–1997)

Sub conducerea lui Mobutu Sese Seko, Congo (redenumit Zair) a fost caracterizat de corupție sistemică și clientelism politic, precum și de politici economice ineficiente, care au condus la un declin semnificativ al capacității statului. Începând cu anii 1970, principalele industrii au fost plasate sub controlul direct al statului, ceea ce a condus la un declin accentuat al sectorului minier. Exproprierea activelor străine și expulzarea lucrătorilor calificați au dus la scăderea radicală a producției, iar nivelul ridicat al corupției și taxele vamale excesive au stimulat economia informală și contrabanda. În această perioadă, investițiile în sănătate, educație și infrastructură au fost marginalizate. Deși RDC dispunea de venituri semnificative din resurse naturale, acestea nu au fost direcționate către dezvoltare, ci au alimentat consolidarea unui regim autoritar. Astfel, subdezvoltarea nu a fost rezultatul lipsei de resurse, ci al modului în care acestea au fost administrate într-un cadru instituțional extractiv (Brydges 2013, 24–26; Wakenge 2021, 45–46).

3.4. Războaiele din Congo și economia conflictului (1996–2003)

Colapsul regimului Mobutu a fost urmat de o nouă etapă de instabilitate majoră. Războaiele din Congo din perioada 1996–1997 și 1998–

2003 au implicat multiple state și grupuri armate, transformând RDC într-un centru al conflictelor regionale. În special în estul țării, bogat în diverse minerale, controlul resurselor a devenit o miză centrală a conflictului. În această perioadă, resursele naturale au fost exploatare direct de grupuri rebele și de armate străine pentru finanțarea operațiunilor militare, consolidând ceea ce literatura descrie drept o „*economie a conflictului*”. Lipsa controlului statului și fragmentarea autorității au contribuit la apariția unor structuri alternative de putere, care au funcționat în paralel cu instituțiile formale (Brydges 2013, 26–27; Wakenge 2021, 45–46). În acest sens, în timpul războiului, organizațiile religioase au jucat un rol esențial în menținerea unor servicii publice de bază, precum educația și asistența medicală. Acest rol a fost deosebit de vizibil în cazul Bisericii Catolice, care a devenit un actor central în furnizarea serviciilor sociale (Englebert și Tull 2008, 127).

3.5. Perioada post-conflict și persistența instituțiilor extractive

Deși acordurile de pace au pus capăt oficial conflictelor majore, instabilitatea a persistat, în special în estul RDC. Prezența continuă a grupurilor armate, mineritul artizanal necontrolat și contrabanda resurselor au perpetuat un sistem informal de guvernare, adesea descris ca un „*stat paralel*” (Brydges 2013, 27–30; Brown 2012, 26). În acest context, furnizarea bunurilor publice rămâne profund deficitară, iar statul este incapabil să își exercite autoritatea pe întreg teritoriul.

Evoluția istorică a RDC nu poate fi înțeleasă ca rezultatul unor politici recente eșuate, ci ca produsul unei traiectorii instituționale de lungă durată, caracterizată prin adaptare incrementală și reproducerea instituțiilor extractive. În conformitate cu teoria dependenței de cale instituțională formulată de Douglass North (1990), instituțiile create într-un anumit context istoric tind să persiste și să se adapteze noilor realități, chiar și atunci când generează rezultate ineficiente din punct de vedere socioeconomic.

Conflictul prelungit și instabilitatea politică au contribuit la erodarea capacității statului în multiple domenii, favorizând dezvoltarea

unei logici a redistribuirii informale a resurselor publice, în special a celor provenite din sectorul extractiv. Această dinamică a slăbit structurile formale ale statului și a condus la apariția unui „*stat paralel*”, care operează atât în afara controlului autorității formale, cât și în paralel cu aceasta (Wakenge 2021, 47).

În acest sens, relația dintre autoritatea publică și colectarea impozitelor reflectă capacitatea administrativă extrem de redusă a statului de a genera venituri. Taxarea informală, practică de agenți ai statului, forțe militare sau autorități tradiționale, a devenit omniprezentă, în special în sectorul minier. În provincii bogate în resurse, precum Katanga sau Nord-Kivu, extracția și comerțul mineralelor se desfășoară frecvent în afara cadrului legal, cu taxe oficiale aplicate doar în etapele ulterioare ale lanțului de distribuție, adesea negociabile și rareori returnate bugetului public. Ca urmare, activitățile economice informale s-au întrepătruns cu cele formale, iar distribuția resurselor și controlul economic au rămas concentrate în mâinile unor elite restrânse. Această structură instituțională limitează sever capacitatea statului de a furniza bunuri publice esențiale și consolidează un cerc vicios al subdezvoltării, caracterizat prin corupție, instabilitate politică și dependență crescută de resursele naturale (Wakenge 2021, 47-48).

În acest sens, istoria Republicii Democrate Congo sugerează că subdezvoltarea și instabilitatea persistentă derivă din perpetuarea instituțiilor extractive, din dependența de resurse naturale, din intervențiile externe și din diminuarea continuă a funcțiilor statului. Performanțele slabe actuale în domeniile sănătății și educației trebuie înțelese ca manifestări ale acestei structuri instituționale istorice, și nu ca simple disfuncționalități administrative sau eșecuri ale politicilor publice.

4. Metodologia cercetării și datele utilizate

Lucrarea utilizează o abordare de tip studiu de caz, concentrată asupra Republicii Democrate Congo, cu scopul de a analiza relația dintre slăbiciunea instituțională și performanțele socioeconomice. Alegerea

RDC este justificată de relevanța sa teoretică și empirică, fiind frecvent menționată în literatura de specialitate ca exemplu de stat caracterizat prin instituții extractive, instabilitate politică și subdezvoltare persistentă, în pofida unui potențial economic considerabil. Analiza se bazează pe o abordare calitativă, completată de analiza unor date statistice descriptive. Obiectivul analizei nu este testarea unor relații cauzale stricte, ci identificarea unor tipare coerente de asociere între structura instituțională și capacitatea statului de a furniza bunuri publice esențiale.

În acest sens, slăbiciunea instituțională este analizată prin impactul său asupra a două dimensiuni centrale ale dezvoltării socioeconomice: sănătatea publică și educația. Alegerea acestor domenii se bazează pe literatura neoinstituționalistă, care consideră furnizarea bunurilor publice drept un indicator-cheie al capacității statului și al caracterului incluziv sau extractiv al instituțiilor.

Astfel, în domeniul sănătății publice, analiza utilizează următorii indicatori: cheltuielile publice pentru sănătate (% din PIB); rata mortalității infantile; rata mortalității materne; și speranța de viață la naștere. Acești indicatori sunt deseori utilizați în literatura de dezvoltare pentru a evalua nivelul bunăstării populației și capacitatea statului de a furniza servicii publice de bază (World Bank 2024; UNDP 2023). Pentru domeniul educației, indicatorii analizați includ: rata alfabetizării; rata de școlarizare în învățământul primar și secundar; și disparitățile urban-rural și de gen privind accesul la educație. Conform teoriei neoinstituționaliste, educația constituie un element central al acumulării de capital uman, iar nivelurile scăzute ale acestor indicatori reflectă existența unor instituții economice și politice extractive (Acemoglu și Robinson 2012).

Datele utilizate în analiză provin din diverse surse, precum World Bank, UNDP, UNESCO Institute for Statistics, International Monetary Fund și rapoarte ale altor organizații internaționale relevante, oferind bază solidă pentru analiza performanțelor socioeconomice ale RDC.

5. Analiza aplicată: instituții extractive și furnizarea bunurilor publice în RDC

În contextul RDC, caracterizat prin instituții extractive, conflicte armate recurente și o capacitate administrativă limitată, performanțele slabe din sectorul sănătății publice și cel al educației pot fi interpretate ca manifestări concrete ale unei structuri instituționale istorice persistente, și nu ca simple disfuncționalități administrative (Acemoglu, Johnson și Robinson 2001). Astfel, analiza urmărește să explice de ce politicile publice din aceste domenii nu reușesc să producă rezultate durabile.

5.1. Sănătatea publică ca dimensiune a dezvoltării socioeconomice în RDC

Din perspectivă neoinstituționalistă, performanțele sistemului de sănătate constituie un indicator esențial al capacității statului de a furniza bunuri publice și, implicit, al calității instituțiilor politice și economice. În cazul Republicii Democrate Congo, datele disponibile indică în mod constant un nivel extrem de scăzut al investițiilor și rezultatelor în domeniul sănătății publice, reflectând caracterul extractiv al instituțiilor existente.

Cheltuielile publice pentru sănătate (% din PIB) reprezintă un indicator central al capacității instituționale a statului. În RDC, finanțarea sectorului sănătății este redusă și puternic dependentă de surse externe, ceea ce accentuează existența unor instituții politice extractive care nu prioritizează investițiile în capitalul uman. Conform celor mai recente date furnizate de către World Bank (2022a), în RDC este alocat doar 0.7% din PIB către cheltuielile din domeniul sănătății. Astfel, cheltuielile publice pentru sănătate sunt insuficiente, iar infrastructura medicală este slab dezvoltată, în special în zonele rurale și afectate de conflict. Accesul la servicii medicale este adesea condiționat de plăți directe, ceea ce limitează accesul populației sărace la îngrijiri esențiale. Într-un cadru instituțional extractiv, resursele sunt alocate inegal, iar sănătatea publică nu reprezintă o prioritate strategică a statului. Această situație este

agravată de instabilitatea politică și de conflictul prelungit, care slăbesc și mai mult capacitatea administrativă.

Rezultatele subfinanțării sunt reflectate în indicatorii de sănătate. Rata mortalității infantile și rata mortalității materne rămâne ridicată, iar speranța de viață la naștere se menține la un nivel scăzut, comparativ cu mediile regionale. În acest sens, rata mortalității infantile este de 47,4 de decese la 1 000 de nașteri vii (Worldometer 2026), iar rata mortalității materne este de 427 de decese la 100 000 de nașteri (World Bank 2023). Media speranței de viață la naștere în Republica Democratică Congo este de 62,4 ani pentru ambele sexe, respectiv 64,6 pentru femei și 60,2 pentru bărbați (Worldometer 2026), sub media regională. În acest sens se poate observa modul în care investiția minimă a statului în serviciul public de sănătate constituie cauza unei mortalități mai mari și a unei speranțe de viață mai mici la naștere.

Impactul conflictului este deosebit de vizibil în estul țării, unde infrastructura medicală a fost grav deteriorată sau distrusă. Conform lui Brown (2012, 34), în regiunile cele mai afectate de violență, sistemul de sănătate este aproape inexistent, iar accesul populației la servicii medicale este extrem de limitat. Potrivit datelor disponibile, în 2019 doar 32% dintre centrele de sănătate aveau acces la electricitate, iar numărul de paturi de spital la 1 000 de locuitori a scăzut sub pragul de 1, reflectând o degradare continuă a infrastructurii sanitare. Pandemia COVID-19 a amplificat aceste probleme, afectând investițiile și dezvoltarea rețelelor de sănătate (International Monetary Fund. Fiscal Affairs Dept. 2023).

Deficiențele sunt amplificate de distribuția inegală a personalului medical. La nivel provincial, accesul la medici specialiști și generaliști este extrem de limitat, ceea ce accentuează disparitățile teritoriale și vulnerabilitatea comunităților rurale. În acest sens, doar 40% dintre diviziile sanitare provinciale aveau cel puțin un medic specialist, iar 47% un medic generalist. Această situație reflectă atât slăbiciunea instituțională, cât și persistența unui stat paralel, în care serviciile publice sunt furnizate incomplet sau prin intermediul unor organizații non-

statale, cum ar fi Biserica Catolică (International Monetary Fund. Fiscal Affairs Dept. 2023; Englebert și Tull 2008, 127).

Din această perspectivă, slaba performanță a sistemului de sănătate din RDC nu poate fi explicată prin factori conjuncturali, ci trebuie înțeleasă ca rezultat al unei structuri instituționale extractive, în care elitele politice nu au stimulentele necesare pentru a investi în bunuri publice cu beneficii larg distribuite (Acemoglu și Robinson 2008). În plus, așa cum sugerează literatura de specialitate, îmbunătățirea indicatorilor de sănătate este mai probabilă în contexte în care grupurile dominante au un interes direct în furnizarea serviciilor publice, caracteristic instituțiilor politice incluzive. În regimurile extractive, unde puterea este concentrată și elitele pot accesa soluții private pentru sănătate, investițiile publice rămân limitate, iar efectele negative sunt suportate în mod disproporționat de populația vulnerabilă (Besley și Kudamatsu 2006, 313–314). În consecință, slăbiciunea instituțională afectează în mod direct traiectoria dezvoltării socioeconomice a țării.

5.2. Educația ca dimensiune a dezvoltării socioeconomice în RDC

Educația reprezintă o a doua dimensiune centrală pentru evaluarea impactului slăbiciunii instituționale asupra dezvoltării socioeconomice, întrucât constituie un factor-cheie al acumulării capitalului uman și al creșterii productivității pe termen lung. În RDC, evoluțiile din domeniul educației reflectă aceeași logică instituțională observată în sectorul sănătății, fiind marcate de subfinanțare, inegalități structurale și capacitate administrativă redusă.

La nivel declarativ, statul congolez a adoptat politici menite să extindă accesul la educație, cea mai importantă fiind introducerea educației primare gratuite, începând cu anul 2019 (Latif și Adelman 2021). Această măsură poate fi interpretată ca un pas formal către instituții mai incluzive. Totuși, conform teoriei neoinstituționaliste, instituțiile extractive pot permite existența unor politici aparent incluzive, fără ca acestea să fie susținute prin investiții adecvate și mecanisme eficiente de implementare (Acemoglu și Robinson 2012).

Anterior introducerii educației gratuite, sistemul educațional congolez a funcționat în mare parte pe baza finanțării gospodăriilor, ca urmare a retragerii statului din finanțarea educației încă din anii 1980. Deși acest model a permis menținerea unui nivel relativ ridicat al școlarizării primare, el a accentuat inegalitățile sociale și teritoriale, taxele școlare reprezentând principala barieră în accesul și menținerea copiilor în sistemul educațional. În acest context, aproximativ 80% dintre școlile primare publice sunt administrate de rețele religioase, în baza unor acorduri formale cu statul, ceea ce reflectă incapacitatea acestuia de a furniza direct un bun public esențial. Această structură instituțională explică parțial de ce RDC a reușit să atingă o rată netă de școlarizare primară de 78%, în ciuda nivelurilor extreme de sărăcie (Latif și Adelman 2021).

Cu toate acestea, sistemul de educație se confruntă cu subfinanțare severă și probleme majore de calitate. Cheltuiala totală per elev în învățământul primar era estimată la doar 50 USD în 2014, de patru ori mai mică decât media Africii Subsahariene. Înainte de introducerea politicii de gratuitate, zeci de mii de cadre didactice nu erau recunoscute oficial și nu figurau pe statul de plată. Calitatea serviciilor educaționale rămâne scăzută, reflectată în infrastructura precară, lipsa materialelor didactice și nivelul redus de pregătire al profesorilor (Latif și Adelman 2021).

Dependența de finanțarea gospodăriilor a accentuat, de asemenea, inegalitățile regionale și sociale. Ratele de școlarizare sunt semnificativ mai ridicate în mediul urban, în special în capitală, decât în provinciile centrale și rurale. Doar 24% dintre fetele din mediul rural ajung până în clasa a XII-a, comparativ cu 69% dintre băieții din mediul urban. Slăbiciunile de guvernare au permis ca taxele școlare să funcționeze ca un mecanism extractiv, o parte din fonduri fiind deturnată către structuri administrative, cu beneficii limitate pentru elevi (Latif și Adelman 2021).

Cu toate că au existat anumite progrese recente, precum creșterea numărului de profesori din învățământul secundar la aproximativ 4,2 la 1

000 de locuitori în 2019, nivelurile generale de alfabetizare și școlarizare rămân scăzute, iar disparitățile urban-rural persistă (International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department 2023). Introducerea învățământului primar gratuit a fost însoțită de o creștere a bugetului alocat educației, de la 11,6% în 2017 la 21,8% în 2021, precum și de o creștere a înscrierilor în învățământul primar cu peste 3 milioane de copii (Latif și Adelman 2021). Cu toate acestea, cheltuielile publice pentru educație reprezentau în 2022 doar 2,8% din PIB, un nivel insuficient pentru a susține infrastructura, salarizarea adecvată a cadrelor didactice și îmbunătățirea calității actului educațional (World Bank 2022b).

Indicatorii educaționali confirmă aceste constrângeri structurale. În 2020, rata de alfabetizare în rândul adulților (peste 15 ani) era de 66%, iar în rândul tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani de 84% (World Bank 2018; 2020). Potrivit datelor Institutului de Statistică al UNESCO, rata de finalizare a învățământului primar în 2021 a fost de 79% pentru fete și 86% pentru băieți. În schimb, ratele de finalizare ale învățământului secundar inferior indică un declin semnificativ, doar 51,4% dintre fete și 63,5% dintre băieți reușind să finalizeze acest nivel de educație. De asemenea, ratele de școlarizare în învățământul secundar evidențiază un decalaj de gen, 44% dintre fete fiind înscrise, comparativ cu 70% dintre băieți. Nivelul scăzut de educație în rândul fetelor este determinat parțial de ratele ridicate ale căsătoriilor timpurii și ale maternității precoce (UIS data, n.d *apud* UNESCO 2024).

Deși introducerea educației primare gratuite a condus la o creștere semnificativă a ratelor de înscriere, măsura nu a fost suficientă pentru a elimina deficiențele structurale ale sistemului. Persistența subfinanțării, slaba guvernare și dependența de finanțare externă indică faptul că educația în RDC continuă să fie marcată de constrângeri instituționale profunde, specifice unui cadru dominat de instituții extractive. Din perspectivă neoinstituționalistă, aceste rezultate confirmă perspectiva potrivit căreia instituțiile extractive limitează investițiile pe termen lung în

capitalul uman și contribuie la menținerea subdezvoltării socioeconomice.

6. Concluzii, limite și direcții viitoare de cercetare

Studiul de caz selectat a analizat dezvoltarea socioeconomică din Republica Democratică Congo dintr-o perspectivă neoinstituționalistă, având ca obiectiv principal evaluarea rolului instituțiilor politice și economice în explicarea performanțelor scăzute din domenii esențiale ale bunăstării sociale. Pornind de la contribuțiile teoretice ale lui Douglass North și ale lui Acemoglu și Robinson, lucrarea evidențiază faptul că persistența instituțiilor extractive reprezintă un factor determinant al subdezvoltării pe termen lung.

Analiza contextului istoric și instituțional a arătat că instituțiile create în perioada colonială, orientate preponderent spre extracție și control, au generat o traiectorie instituțională caracterizată prin dependență de cale. Această traiectorie nu a fost întreruptă după obținerea independenței, ci a fost adaptată de elitele postcoloniale, contribuind la slăbirea capacității statului și la erodarea legitimității instituționale (North 1990; Acemoglu și Robinson 2012).

Partea aplicată evidențiază faptul că slăbiciunea instituțională are efecte directe și observabile asupra furnizării serviciilor publice. Performanțele reduse ale Republicii Democrate Congo în domeniul sănătății publice și al educației nu pot fi explicate exclusiv prin nivelul scăzut al venitului sau prin constrângeri economice externe, ci reflectă stimulente instituționale distorsionate și o capacitate administrativă limitată. În ambele domenii analizate, politicile publice există la nivel declarativ, însă lipsa investițiilor sustenabile și dependența de finanțare externă limitează impactul acestora. Astfel, persistența instituțiilor politice și economice extractive contribuie la menținerea unui ciclu de subdezvoltare, caracterizat prin acces limitat la bunuri publice fundamentale și acumulare insuficientă de capital uman.

În pofida relevanței rezultatelor, acest studiu prezintă o serie de limitări. În primul rând, utilizarea unui design de tip studiu de caz limitează generalizarea concluziilor la alte contexte naționale. În al doilea rând, disponibilitatea limitată a datelor pentru anumite perioade și regiuni reduce complexitatea analizei empirice, în special în contextul fragmentării teritoriale și al conflictului armat. În plus, relația dintre instituții și dezvoltarea socioeconomică este complexă și bidirecțională, iar alți factori, precum dinamica geopolitică sau intervențiile externe, nu au fost analizați în detaliu.

Pornind de la aceste limitări, cercetările viitoare ar putea extinde analiza prin studii comparative între Republica Democratică Congo și alte state cu niveluri similare de dezvoltare sau examinarea rolului reformelor instituționale și al intervențiilor internaționale în tranziția de la instituții extractive către instituții mai incluzive.

Bibliografie

- Acemoglu, Daron, Simon Johnson, și James A. Robinson. 2001. „The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation.” *American Economic Review* 91 (5): 1369–1401. Accesat la data de 5 decembrie, 2025. Disponibil la: <https://www.jstor.org/stable/2677930?origin=JSTOR-pdf>.
- Acemoglu, Daron, și James A. Robinson. 2008. „The Role of Institutions in Growth and Development.” *Commission on Growth and Development Working Paper* nr. 10. Accesat la data de 7 decembrie, 2025. Disponibil la: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/4d672573-6bbe-5213-a708-0b7604f9552c/content>.
- Acemoglu, Daron, și James A. Robinson. 2012. *Why nations fail. The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Publishing Group. Accesat la data de 5 decembrie, 2025. Disponibil la: https://ia801506.us.archive.org/27/items/WhyNationsFailTheOriginsODaronAcemoglu/Why-Nations-Fail_-The-Origins-o-Daron-Acemoglu.pdf.

- Besley, Timothy, și Masayuki Kudamatsu. 2006. "Health and Democracy." *American Economic Review* 96 (2): 313–318. Accesat la data de 9 decembrie, 2025. Disponibil la: <http://www.jstor.org/stable/30034665>.
- Brown, Carly. 2012. „Rape as a Weapon of War in the Democratic Republic of the Congo." *Torture* 22 (1): 24–37. Accesat la data de 7 decembrie, 2025. Disponibil la: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r29631.pdf>.
- Brydges, Colton. 2013. „Resource Conflict in the Democratic Republic of Congo." *Carleton Review of International Affairs* 2: 19–31. Accesat la data de 20 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://doi.org/10.22215/cria.v2i0.112>.
- Englebert, Pierre. 2000. „Pre-Colonial Institutions, Post-Colonial States, and Economic Development in Tropical Africa." *Political Research Quarterly* 53 (1): 7–36. Accesat la data de 21 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://www.jstor.org/stable/449244>.
- Englebert, Pierre, și Denis M. Tull. 2008. „Postconflict Reconstruction in Africa: Flawed Ideas about Failed States." *International Security* 32 (4): 106–139. Accesat la data de 8 decembrie, 2025. Disponibil la: <http://www.jstor.org/stable/30129793>.
- Latif, Scherezad, și Melissa Adelman. 2021. „Free Primary Schooling in the DRC? Where we are on the road to reform." Accesat la data de 22 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://blogs.worldbank.org/en/education/free-primary-schooling-drc-where-we-are-road-reform>.
- Ministerul Afacerilor Externe. n.d. „Republica Democratică Congo." Accesat la data de 20 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://www.mae.ro/bilateral-relations/1782>.
- North, Douglass C. 1990. *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

- North, Douglass C. 1991. „Institutions.” *Journal of Economic Perspectives* 5 (1): 97–112. Accesat la data de 7 decembrie, 2025. Disponibil la: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.5.1.97>.
- O’Brien, Terry. 2019. „The Bottom Billion: Why the poorest countries are failing and what can be done about it: Some insights for the Pacific?”. Accesat la data de 18 ianuarie, 2026. Disponibil la: https://treasury.gov.au/sites/default/files/2019-03/05_The_bottom_billion.pdf.
- UNDP. Human Development Reports. 2023. „Specific Country Data. Congo (Democratic Republic of the)”. Accesat la data de 20 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/COD>.
- UNESCO International Institute for Capacity Building in Africa (IICBA). 2024. „Congo, Democratic Republic (DRC): Education Country Brief”. Accesat la data de 20 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://www.iicba.unesco.org/en/congo-democratic-republic-drc>.
- Wakenge, Claude. 2021. „The Shadow State in the DRC”. În *The Shadow State in Africa*, editat de Nic Cheeseman, Lisa Rolls, Sishuwa Sishuwa și Phillan Zamchiya, 44–69. Democracy in Africa. Accesat la data de 24 ianuarie, 2026. Disponibil la: https://democracyinafrica.org/wp-content/uploads/2021/09/The-Shadow-State-in-Africa-Report_FOR-INSTANT-UPLOAD_COMPRESSED_THIS-ONE.pdf.
- Worldometer. 2026. „DR Congo Demographics 2026 (Population, Age, Sex, Trends).” Accesat la data de 20 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://www.worldometers.info/ro/demografie/republica-democratica-congo-demografie/#life-exp>.
- World Bank Open Data. n.d.a. „Congo, Dem. Rep.” Accesat la data de 20 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://data.worldbank.org/country/congo-dem-rep>.
- World Bank Open Data. n.d.b. „Data for Low Income, Congo, Dem. Rep.”. Accesat la data de 21 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://data.worldbank.org/?locations=XM-CD>.

- World Bank Open Data. 2018. „Literacy rate, youth total (% of people ages 15–24) – Congo, Dem. Rep.” Accesat la data de 21 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.1524.LT.ZS?locations=CD>.
- World Bank Open Data. 2020. „Literacy rate, adult total (% of people ages 15 and above) – Congo, Dem. Rep.” Accesat la data de 21 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?locations=CD>.
- World Bank Open Data. 2022a. „Domestic General Government Health Expenditure (% of GDP) – Congo, Dem. Rep.” Accesat la data de 20 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.GHED.GD.ZS?locations=CD>.
- World Bank Open Data. 2022b. „Government Expenditure on education, total (% of GDP) Congo, Dem. Rep.” Accesat la data de 22 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?end=2022&locations=CD&start=1980&view=chart>.
- World Bank. 2023. „Congo, Dem. Rep.” World Bank Gender Data Portal. Accesat la data de 21 ianuarie, 2026. Disponibil la: <https://genderdata.worldbank.org/en/economies/congo-dem-rep>.

Pentru republicarea sau redistribuirea conținutului publicat de Centrul pentru Studiul Dezvoltării Internaționale și Migrației, vă rugăm să ne contactați la adresa de e-mail: mdim@politice.ro.

WEBSITE: <https://dim.politice.ro/>

SOCIAL MEDIA:

Facebook: <https://www.facebook.com/mdim.snspe>

Instagram: <https://www.instagram.com/dim.snspe>

YouTube: http://www.youtube.com/@mdim_fsp